

En litteraturöversikt med vårdhunden i fokus

Vilka hälsofrämjande effekter har den visat i omvårdnaden och betydelsen för patientens hälsa

Björklund Anna

Omvårdnad C (GR) 30hp
Huvudområde: Omvårdnad C
Högskolepoäng: 15hp
Termin/år: Termin 6, VT 2018
Handledare: Bo Ek
Examinator: Marie Häggström
Kurskod/registreringsnummer: OM019G
Utbildningsprogram: Sjuksköterskeprogrammet 180hp

Abstract

Bakgrund: I sjuksköterskans plikt ligger det att främja hälsa och arbeta för fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. Ur ett historiskt perspektiv har hunden arbetat för människan sedan flera århundraden och som vårdhund sedan 1964. Användandet av hunden inom vården växer allt mer och all legitimerad vårdpersonal har befogenhet att förskriva vårdhund på recept, de har visat sig ge positiva fysiologiska och psykologiska samt sociala effekter hos vårdtagare och "Må-bra-hormonet" Oxytocin anses ligga till grund för dessa effekter.

Syfte: Syftet med denna litteraturstudie var att undersöka vårdhundens betydelse i omvårdnaden för främjande av fysiologiska och psykologiska samt sociala hälsoeffekter hos vårdtagare.

Metod: Femton originalartiklar har granskats, analyserats och sammanställts i en litteraturöversikt.

Resultat: Sammanställningen av artiklarna skapades två huvudområden; *Fysiologiska effekter och Psykologiska samt Sociala effekter* vid användande av vårdhund

Diskussion: Patienter, anhöriga och personal visar stor acceptans gentemot vårdhundar.

Slutsats: Litteraturstudien påvisar att användandet av vårdhund ger god effekt på den fysiska och psykiska samt sociala hälsan hos vårdtagare. Med denna kunskap om dessa effekter kan sjuksköterskan erbjuda vårdhund för främjande av optimal holistisk hälsa för de vårdtagare som så önskar. Acceptansen av vårdhund är mycket god hos patienter, anhöriga och personal, studierna visar även för- och nackdelar med vårdhund. Hunden har underlättat i vården både för patienter och för vårdpersonal, men även setts som hinder i arbetet.

Nyckelord: Litteraturöversikt, Omvårdnad, Oxytocin, Vårdhund.

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Hälsobegreppet.....	5
Teoretisk utgångspunkt.....	6
Problemformulering.....	7
Syfte	7
Metod	7
Design	7
Urval, relevansbedömning och granskning	7
Inklusions- och exklusionskriterier.....	8
Litteratursökning.....	8
Analysmetod.....	9
Etiska överväganden.....	9
Resultat	10
Fysiologiska effekter	11
Psykologiska och sociala effekter	12
Diskussion	14
Metoddiskussion	14
Resultatdiskussion.....	16
Slutsats	20
Bilaga 1.....	26
Bilaga 2.....	28

"A small pet animal is often an excellent company for the sick, for long chronic case especially. If he can feed and clean the animal himself, he ought to be encouraged to do so."

Nightingale (1860, s.103)

Bakgrund

Florence Nightingale (1860), en av tidernas första omvårdnadsteoretiker, såg djurens terapeutiska värde då hon för över hundra år sedan skrev ovanstående citat (Notes of nursing, s.103). Redan 1792 påträffas den första dokumentationen om hur djur använts inom vården, i detta fall på ett mentalsjukhus i England där fåglar och kaniner inkluderades i behandlingen (Lundström & Bulsi, 2012). Hunden introducerades på 1950-talet av Levinson, som var barnpsykiatriker; han tog med en hund vid en behandling av ett barn som var mycket tillbakadraget. Levinson observerade hur hunden fungerade kontaktskapande då barnets reservation avtog drastiskt; han lade även märke till hur hunden blev en tyst terapeut. Levinson skapade redan 1963 begreppet Pet Therapy (Levinson, 1984).

Sjuksköterskan har kompetensen att identifiera patienter där intervention med hundar skulle kunna uppfylla ett önskvärt resultat och har en betydande roll för implementeringen av hundar i vården (Beth, 1995). Hundar används nu i större utsträckning inom vården där de har visat sig sprida glädje, kärlek och ge ökad livskvalitet (Uvnäs-Moberg, 2009).

Palley, O'Rourke och Niemi (2010) har studerat integreringen av Animal Assisted Therapy (AAT) för att hitta fördelarna med AAT i hälso- och sjukvården samt resultat för kostnadsbesparingar via ökat välbefinnande. De har även observerat förbättrade attityder avseende vården bland patienterna och att bruket av vårdhunder ökat trovärdighet för behandlingar och att dessa även har förkortat sjukhusvistelsen. Lundström och Blusi (2012) skriver om hur äldre på boende glömmar sina krämpor då träningen med vårdhunden är rolig. Målet med träningen är att hela kroppen tränas, kognitivt, fysiskt, psykiskt och socialt, men även för att underlätta i omvårdnaden för vårdpersonalen.

Socialstyrelsen (2014) definierar vårdhunden som en typ av tjänstehund vilken deltar i arbetet inom vård- och omsorg specifikt inriktad på enskilda personer. Hunden ska uppfylla specifika kriterier för att vara certifierad som vårdhund. "Animal Assisted Intervention" (AAI) och "Animal Assisted Activity" (AAA) är de internationella benämningarna av djur som används i vården (Lerner & Silfverberg, 2014, s. 32). De utbildade hundar som används inom Sveriges hälso- och sjukvård benämns efter de två områden de används inom: Hund

Assisterad Intervention (HAI) och Hund Assisterad Aktivitet (HAA). HAI förskrivs via recept och utförs med individanpassad målinriktad träning för att minska, undvika eller komplettera läkemedelsbehandling. Den andra formen för användning av vårdhund, HAA, kräver ingen individuell planering med målinriktning. Metoden är istället mer inriktad på att öka välmående samt socialisering och på så vis öka livskvalitén hos patienterna. HAA används framförallt i större grupper på exempelvis äldreboenden och har inte samma krav på dokumentering i hälso- och sjukvårdsjournalen som HAI (Lundström & Blusi, 2012).

Inom vård- och omsorgsverksamheter, i synnerhet inom äldreomsorgen, blir det allt vanligare med vårdhundar, Socialstyrelsen (2014) har genomfört en systematisk granskning av de effekter och de vetenskapliga slutsatser som ger stöd för initiativ med vårdhund i arbete på särskilt boende för äldre. Höök (2010) skriver att arbetet med vårdhundar som vårdform är välutvecklat, där en specialutbildad hund tillsammans med hundförare arbetar för förbättring av patientens sociala, psykiska, emotionella och kognitiva kapacitet.

Inventionerna ska utföras på ett strukturerat, målinriktat och planerat sätt som sedan journalförs och utvärderas (Beck-Friis, 2007). Vårdhunden används som individanpassad åtgärd för patienter med behov av att träna och bibehålla funktionsförmågan i något avseende. Vårdhunden används även vid behandling av psykiatriska och beteendemässiga symtom som depression och ångest. Syftet med att använda vårdhund är att försöka minska, undvika eller komplettera läkemedelsbehandling i syfte att öka hälsa och välbefinnande.

Detta har även Levinson (1984) uppmärksammat i sin artikel om vårdhundens inverkan på emotionellt välmående hos patienterna. Levinson anser att hundterapiens huvuddelar är beröring och anknytning, vilka i sin tur leder till känslan av välmående hos människan.

Vårdhunden har genomgått en utbildning tillsammans med sin hundförare där det finns ett tydligt mål med den insats som vårdhunden ska utföra. Hundföraren ska även ha genomgått en vårdutbildning och ha yrkeserfarenhet inom vårddyrket samt vara utbildad och certifierad enligt Swedish Standard Institute (Lundström & Blusi, 2012). Övriga krav som ställs på vårdhunden är att den ska ha ett stort tycke för möten med nya människor och ha ett balanserat beteende för att ta kontakt spontant. Det allra viktigaste är emellertid att den alltid ska vara pålitlig, förutsägbar och trygg i sig själv (Höök, 2010a).

Willman, (1996); Gustafsson, & Willman (1999) hävdar att omvårdnadens utgångspunkt, ur humanistisk synvinkel och med ett filosofiskt synsätt, är att varje människa är aktiv och

kreativ samt alltigenom delaktig i sammanhanget och att omvårdnaden utgår från personnivå. De menar även att omvårdnadsvetenskapen betraktar människan som fri att göra egna val och ta ansvar, och detta som en unik individ. Hen ska tas emot individuellt efter sina unika förutsättningar. Att miljön är viktig hävdade likaså Nightingale (1860) som skrev att sjukdom och hälsa är bundna till miljön.

I en studie genomförd av Olsen, Pedersen, Bergland, Enders-Slegers, Patil och Ihlebæk (2016) redovisades att deltagarna i en kontrollgrupp med svår demens hade en betydande förlust av Quality of Life (QoL) För dessa patienter sågs AAA ha positiv effekt både för att förbättra QoL och minska depression. Behovet av beröring och närhet är livsnödvändigt redan från födseln och detta behov kvarstår livet. Att få detta behov tillgodosett är däremot inte en självklarhet i vårt moderna, individualistiska och effektiva samhälle där ett stort antal människor dessutom lever i ensamhet (Uvnäs-Moberg, 2009). Att kroppen reagerar på beröring är allmänt känt och Thielke och Udell (2017) har genomfört studier beträffande vad som sker med hormonerna inom både människor och hundar vid beröring och samvaro och vilka positiva effekter detta medför.

Charles Darwin belyser redan 1872 i sin bok *"The Expression of Emotions in Man and Animal"* betydelsen av ordlös kommunikation. Han skriver att det "icke sagda" (d.v.s. de signaler som ansiktsuttryck förmedlas via ögon-, röst- och kroppsspråk) varit en betydelsefull informationskälla för honom som klinisk doktor. Han hävdar att han kanske lärt sig detta då han sedan spädbarnsåldern levt med hundar i sin närmaste omgivning. Hundens två framträdande egenskaper: förmågan att erbjuda och uttrycka kärlek samt dess barnligt rena tilltro och tillit, viken väcker människans omhändertagande- och beskyddarinstinkt. Det vill säga att människan både får kärlek och får ge kärlek, vilket enligt Darwin är en av de starkaste känslorna sinnet är kapabelt att uppfatta. Även Beck - Friis (2007) skriver om betydelsen av att få bli uppskattad för den man är genom att bli sedd och bekräftad av positiva kontakter, vilket stärker självrespekten inom oss.

Hälsobegreppet

Olika filosofiska synsätt ligger till grund för beskrivningarna av hälsa, vilket speglar på vilka sätt innebörden kan tolkas och även vad som bör göras i hälsofrämjande syfte (Edberg & Wijk, 2009). Denna litteraturstudie kommer att anknyta till konsensusbegreppet hälsa utifrån

vårdvetenskapliga teorier (Dahlberg & Segersten, 2010). Hälsa identifieras ofta som motsatsen till ohälsa och sjukdom vilket inte alltid är befogat då begreppet hälsa inbegriper betydligt mer, och framför allt är individbaserat (Eriksson, 1993). Hälsobegreppet inbegriper individens egen uppfattning av sin hälsa, vid så väl kortvarig sjukdom som kroniska sjukdomstillstånd. Definitionen av hälsa ses som mångdimensionell då innebörd, framträdande och situation varierar från individ till individ. Platon (300-talet f. kr.) beskrev att hälsa är ett moraliskt och naturligt ideal där individens alla olika sidor och måste vara i balans med varandra för att uppnå hälsa (Dahlberg & Segersten, 2010).

Teoretisk utgångspunkt

I föreliggande studie syftar den hundassisterade omvårdnaden till Antonovskys hälsoorienterade omvårdnad, att hunden kan användas av sjuksköterskan som ett vårdande redskap för att upprätthålla eller återfå en god hälsa (salutogenes) och att ge livsmening och en känsla av sammanhang (KASAM) (Antonovsky, 2005). Begreppen salutogenes och KASAMA definierades av Aaron Antonovsky, som levde under åren 1923–1994. Ett salutogent synsätt är att beakta faktorer som bevarar individens hälsa, till skillnad mot patogener, som fokuserar på de faktorer som orsakar sjukdom och ohälsa (Antonovsky, 2005). Enligt Antonovskys studier rörande den välmående människan betonas att "hög" KASAM, de inre krafter och resurser som en person har, medför bättre motståndskraft beträffande att kunna klara av livets större påfrestningar. Antonovskys teori om KASAM bygger på den salutogena, hälsofrämjande, grundidén om att varje människa har resurser vilka kan nyttjas för att öka dennes upplevda hälsa. Den mänskliga tillvaron är full av förändringar och prövningar som kan leda till fysiska, psykiska och sociala obehag vilka vissa individer hanterar bättre än andra. Antonovsky (1991) menar att beroende på individens arv och miljö har människor olika förutsättningar för att kunna möta livets prövningar. Det salutogena synsättet syftar till att beakta hälsobevarende faktorer hos individen, snarare än att endast se till sjukdom och ohälsa. Det salutogena tankesättet utvecklas redan under småbarnsåldern där en individs naturliga självsäkerhet och egna förmågor formas och genomgår en viktig utvecklingsfas vid formandet av psykosociala färdigheter. Dessa färdigheter utgör individens resurser för dennes grundläggande hälsa. Den centrala tesen i den salutogena modellen är att en stark KASAM är avgörande för effektiv hantering av de stressorer som livet medför och därmed för bevarandet av hälsan.

Problemformulering

Återkommande ses rubriker i media om hur den fysiska och psykiska hälsan i Sverige försämrats till följd av ensamhet, stress, depressioner och fysiska faktorer. För många leder detta till långvariga sjukhusvistelser och sjukskrivningar. Som sjuksköterska är det därför viktigt att försöka finna nya tillvägagångssätt för att kunna uppnå ett snabbare tillfrisknande hos patienterna då antalet vårdplatser tryter och landets sjukvårdskostnader är ökar.

Syfte

Syftet med denna litteraturstudie är att undersöka vårdhundens betydelse i omvårdnaden för främjande av fysiologiska och psykologiska samt sociala hälsoeffekter hos vårdtagare.

Metod

Design

Denna studie är en litteraturöversikt, vilket enligt Friberg (2012 s. 133) är att skapa översikt över det aktuella forskningsläget inom ett specifikt ämnesområde. Detta har utförts genom att söka upp adekvata vetenskapliga artiklar, vilka speglade syftet, för att därefter skapa en översikt över vad som skulle sammanställas i resultatet. Detta har genomförts med stöd av Friberg (2012a s. 134–135, 138–139) som redogör för att rapporter och artiklar ska granskas noggrant på ett systematiskt och analyserande sätt. För att en omfattande litteraturstudie skall kunna utformas bör det ständigt finnas aktuell forskning inom området och ett tillfredsställande stort utbud av artiklar.

Författaren till denna litteraturöversikt har valt att inrikta sig enbart på hundar vid interventionerna, ej övriga djur, då hunden är ett djur som är relativt enkel att träna till att delta i nya omgivningar och träffa nya människor. Detta gör att hunden, i de flesta länder, är det mest använda djuret inom vården (Höök 2010b s. 19-20)

Urval, relevansbedömning och granskning

Urvalet utfördes i tre steg. Först lästes samtliga titlar och i därefter lästes samtliga abstrakt bland de artiklar vars titlar föreföll vara relevanta för studien. Efter genomläsningen av abstrakten utfördes ytterligare ett urval varefter de utvalda artiklarna lästes i sin helhet.

Detta för att kunna bedöma huruvida artiklarna var relevanta utifrån litteraturöversiktens

syfte och dess inklusions- samt exklusionskriterier. Vidare säkerställde författaren att tidskrifterna var vetenskapliga genom att granska dessa i Ulrichsweb.

Därutöver skulle kvalitetsgraden på artiklarna bedömas med hjälp av en kvalitetsgranskningsmall (Friberg 2012a, s. 138–139) med 14 frågor vid granskning av kvalitativa studier och 13 frågor vid granskning av kvantitativa artiklar. Vid denna granskning uppnådde resultatartiklarna hög kvalitet ifall de besvarade frågorna angående problemformulering, etiskt resonemang, metodbeskrivning och analysens genomförande. En översikt av inkluderade artiklar i litteraturöversikten redovisas i Bilaga 2.

Inklusions- och exklusionskriterier

För att kunna hitta de vetenskapliga tidskrifterna användes inklusionskriteriet "peer-reviewed" som begränsning i sökningen (Polit & Beck, 2017, s. 250). För att kunna få insikt i relativt uppdaterad forskning skulle artiklarna vara publicerade mellan år 2005 och 2017 samt att ett etiskt resonemang skulle återfinnas i artiklarna, eller i den tidskrift där artikeln publicerats. Artiklarna skulle vara skrivna på engelska eller svenska (då författaren till föreliggande uppsats behärskar dessa språk) samt finnas tillgängliga i fulltext. I CINAHL användes "research article" som begränsning för att endast inkludera vetenskapliga empiriska artiklar. Databasen PubMed saknar dock denna begränsning. Individer från olika vårdkontexter inkluderades i litteraturöversikten. Vidare skulle individerna vara över 18 år samt att både män och kvinnor inkluderades. Artiklar med uteslutande inriktning mot psykiatri samt barn- och ungdomsvård exkluderades då dessa inte ingår i allmänsjukvårdens arbetsområde. De originalartiklar som erhöll hög eller medelgod kvalitet vid författarens kvalitetsgranskning inkluderades i litteraturöversikten.

Litteratursökning

Sökvägarna för informationssökning skedde via databaserna Cinahl, PubMed och PsycInfo. Den begränsande operatoren "AND" användes mellan sökblocken och den expanderande booleska operatoren "OR" användes mellan orden för att öka träffsäkerheten (Karlsson, 2012, s. 95-113). Sökning skedde även via trunkering, vilket användes för att alla böjningsformer av det sökta ordet skulle inkluderas (Östlundh, 2012).

Utöver detta genomfördes en manuell sökning efter studier via sekundärsökningar bland referenser i de tidigare funna studierna samt vidare i sökning i kurslitteratur, litteratur relaterad till ämnet och Internet för frisökning i ämnet i syfte att hitta tillförlitliga hemsidor, vetenskapliga tidskrifter samt nyhetsartiklar i ämnet. En översikt av de femton utvalda originalartiklar till resultatet presenteras i Bilaga 1.

De sökord som användes var: "Dog assisted therapy AND dementia"; "cortisol AND oxytocin AND dog AND dog owner"; "Pet therapy AND Healing AND stress"; "Animal assist* AND Quality of Life"; "animal assist* AND Anxiety AND depression AND elderly", "Hormons AND Behaviors AND Pet"; "animal- assisted AND therapy AND pain"; "Animal - assisted AND therapy AND hospitalized"; "Effects AND Dog visit AND depression AND nursing home".

Analysmetod

Analysprocessen har utförts utifrån en beskrivning av Friberg (2012a, s. 140-142), den utfördes genom att läsa igenom de valda artiklarna ett flertal gånger för att få en förståelse av innehåll och sammanhang. Artiklarnas resultat översattes sedan till svenska för att lättare gå vidare i nästa steg i analysprocessen. Andra steget var att identifiera likheter respektive skillnader i de inkluderade artiklarna i förhållande till litteraturöversiktens syfte. Detta utfördes genom att markera ut nyckelfyndet i artiklarnas resultat med olika färger, för att sedan kunna skapa primära kategorier. I tredje och sista steget utmynnade materialet i två områden som svarar på syftet; *Fysiologiska effekter* och *Psykologiska samt Sociala effekter* av hur sjuksköterskan kan använda sig av vårdhunden i omvårdnaden för att uppnå dessa effekter hos vårdtagare.

Etiska överväganden

Alla studier i de artiklar som valdes ut skulle vara godkända av en etisk kommitté samt ha samlat in informerat samtycke från deltagarna. Deltagandet skulle vara frivilligt och deras identiteter skulle vara skyddade. Där det viktigt att författaren under sin analys tänker på att förförståelse kan styra tolkningen av datainsamlingen. Författaren är medveten om den redan positiva inställningen till vårdhunden och ska därför arbeta med att vara pålitlig vid analysen av materialet. Det ska göras genom att inte utesluta fakta eller på något sätt bevisa

vårdhundens fördelar utan även ta upp dess nackdelar. Vidare noggrant analysera översättningarna från engelska till svenska i artiklar och övrigt material då det vid feltolkning kan leda till missförstånd av innebörden.

Resultat

Litteraturstudien i resultatet bygger på både kvantitativa och kvalitativa artiklar samt även artiklar med mixad design. Studierna har utförts i Sverige, Tyskland, England, Österrike, Italien, Japan och USA. Huvudfynden i resultatet indelades i två huvudområden utifrån syftet: *Fysiologiska effekter* och *Psykologiska samt sociala effekter* vid användning av vårdhunden i omvårdnaden.

Oxytocinets mångsidiga effekt i kroppen har lett till att man i ett flertal studier använt de förhöjda nivåerna som en indikator på positiv inverkan. Sambandet mellan människa och hund har granskats i studier och tyder i hög grad på att OT-nivåerna i kroppen ökar hos både människa och hund i samband med interaktion. Förhöjningen kan bero på flera faktorer, såsom känslöförmågor, kärlek, tillgivenhet samt människans och hundens fysiska kontakt vid beröring (Handlin et al., 2011). För att bedöma upplevd relation mellan hund och deras ägare använde sig Handlin et al. (2012) av Dog Owner Relationship Scale (MDORS) för att analysera möjliga samband i relationen mellan hundägare och deras hundar. MDORS är ett mätinstrument framtaget av Dwyer, Bennett och Coleman (2006) och har tre delskalor: *Hund - ägare interaktion*, *uppfattad emotionell närhet* och *upplevda kostnader*. I Handlins et al. (2012) studie togs blodprover för analys av uppmätta halter av OT-nivåer vilka jämfördes med studien av MDORS-poängen. Vid korrelationsanalysen påvisades relationer mellan dessa två mätningar och upplevd emotionell känsla mellan människa och hund högre positiv poäng i MDORS-skalan och högre OT-nivå i blodet vid beröring och samvaro med hundar. OT-halten visar sig påverkas emellertid inte enbart av beröring av hund; ett starkt samband i ökning av OT-koncentrationen i urinen hos hundägare visades även vid ögonkontakt mellan dem och deras hundar i Nagasawas et al. (2009) studie, vilket associerades med tillfredställelsen i relationen och kommunikationen mellan människor och hundar. Detta fick man fram i studien via interaktionsexperiment, koncentrationen av OT-urin mättes före och 20 minuter efter det att hundägaren haft aktivitet tillsammans med hunden där ögonkontakt ingick under 30 minuter.

Fysiologiska effekter

Den smärtlindrande effekten ses i Marcus et al. (2012) studie av vårdhundens inverkan i väntrummet på en öppen mottagning för kroniska smärtpatienter där en enkät med en 11-gradig numerisk skala användes för att fylla i den självupplevda smärtnivån. Studien baserades på 235 träffar under två månader mellan patienter och vårdhund, resultatet visade att 23 % av patienterna ansåg att de fick meningsfull klinisk smärtlindring genom vårdhundens medverkan jämfört med dem som valt att sitta i väntrummet utan vårdhund. Liknade resultat uppvisades i Harper et al. (2015) studie där AAT visat sig minska smärta och reducera intaget av smärtstillande läkemedel hos höftledsopererade patienter som fått träffa en vårdhund 15 minuter innan sjukgymnastik och direkt efter avslutad sjukgymnastik gjorde sjuksköterskan en smärtskattning enligt en visuell analog skala (VAS) för att mäta patientens upplevda smärta, innan de fått smärtlindring. Det visade sig att de patienter som fick AAT skattade smärtan två enheter lägre på VAS än vad studiens kontrollgrupp gjorde.

För att se vad vårdhunden kunde tillföra patienter inlagda på en sjukhusavdelning, utförde Bulette-Coakley och Mahoney (2009) en studie med 59 patienter inlagda på tre olika sjukhusavdelningar med olika diagnoser, de använde sig av intervention med vårdhund för att sedan utvärdera dess påverkan, både fysiologiskt och psykologiskt, på smärta och energiuppfattning. Hypotesen om en förväntad väsentlig minskning av blodtryck, andningsfrekvens, puls, smärta och energiuppfattning stöttades delvis. Signifikanta minskningar av andningsfrekvensen och smärta samt ökning av energinivåer påvisades efter hundterapi. Däremot observerades inga utmärkande förändringar i blodtryck eller puls. Liknade resultat sågs även i Cole, Gawlinski, Steers och Kotlermans (2007) studie om vårdhundens inverkan på adrenalin- och noradrenalinvärden, systoliskt blodtryck och lungkapillärtryck hos patienter med avancerad hjärtsvikt. I studien ingick 14 olika hundar och 76 patienter vilka fördelades slumpmässigt i tre grupper, där en grupp fick sällskap av en besökare, en grupp förblev utan besök och tredje grupp fick besök av vårdhund med förare där patienten fick ha hunden i sängen samt klappa och prata med den. Studiens resultat påvisade betydande minskning av adrenalin- och noradrenalinvärden, minskat lungkapillärtryck samt minskat systoliskt blodtryck.

Inom äldreården har många studier gjorts avseende användandet av vårdhundar, vilka har påvisat positiva effekter. I en studie genomförd av Kawamura et al. (2007) observerades en

75 årig man med diagnostiserad vaskulär demens, afasi och hemiplegi, vilket resulterade i depression och apati. Detta hade även lett till att han heller inte tycktes vilja röra sin friska arm. Vårdhunden fick honom dock att vilja kasta leksaker, något vårdpersonalen inte visste att han var kapabel till innan de inlett AAT. Han gjorde till och med kast i försök att lura hunden åt annat håll och skrattade därvid många gånger vid dessa träningstillfällen. Han började även uppvisa intresse för sin omgivning och progressivt ge uttryck för sina känslor gentemot personalen under de 12 månader som studien pågick. Innan AAT hade inletts tenderade han att halvslumra i sin stol på dagarna, men allteftersom tiden gick blev han allt mer vaken och kunde koncentrera sig i en timme, eller mer, under studiens gång. I Orlandis et al. (2007) studie kunde en ökad arteriell syrgasmättnad ses i gruppen med vårdhund, detta kan relateras till att patienten rörde sig i samvaro med vårdhunden, vilket ökade den fysiska aktiviteten i gruppen. Även den extra omsorg och uppmärksamhet som patienterna fick av sjuksköterskorna och övrig vårdpersonal i och med studien med vårdhund reducerade patientsymtom.

Psykologiska och sociala effekter

Den andra hypotesen i Coakley och Mahoney (2009) studie stöttades med ett positivt signifikant resultat gällande att stämningen skulle förhöjas vid vårdhunds intervention, likaså lindring av ångest, spänning, ilska, trötthet, depression. Patienterna rapporterade att besök av vårdhund sågs lugnande, trevligt, tröstande och minskade av ångest. Detta stöds även i Cole et al. (2007) studie där det framkom att patienter som fick besök av vårdhund visade sig ångesten minska i större utsträckning än för de patienter som var i kontrollgruppen, som enbart fick den ordinarie behandlingen för sin sjukdom. I Coakley och Mahoney (2009) rapporterades även minskning i depression och nedstämdhet. Kommentarer från deltagarna " Bra terapi" "Underbart, åtnjutit det oerhört " och " glömde bort allt annat". POMS användes som instrument vid den andra hypotesen för att mäta patientens sinnesstämning utifrån 65 frågor alternativt den förkortade versionen med 30 frågor gällande patienters ångest/spänning, nedstämdhet/depression, fientlighet/ ilska/, vigör/aktivitet, tröghet/ trötthet samt förvirring. POMS instrumentet består av ett formulär med 65 alternativt 30 frågor i fempoängsskala som rankas av patienten från inte alls till extremt (Shacham, 1983).

För att ta reda på vårdhundens inverkan vid depression gjordes en studie på Charité Campus Mitte, ett av Europas största universitetssjukhus av Hoffman et al. (2009) där 12 patienter ingick, alla med djup depression, som delades in i två grupper. Under 30 minuter fick ena gruppen tillgång till vårdhunden medan kontrollgruppen endast fick besök av en forskningsassistent under sina 30 minuter. I gruppen med tillgång till vårdhund visade ångesten en signifikant minskning relaterat till gruppen utan vårdhund. Mätningen av ångest skilde sig i Le Roux & Kemp (2009) där de i sammanställningen av sin studie använde sig av BDI (The Beck Depression Inventory för mätning av symtomen på depression) och BAI (The Beck Anxiety Inventory, för mätning av symtomen på ångest) som utförs med hjälp av ett formulär med 21 frågor som patienten själv fyller i, dessa används inom forskning av depression och ångest (Beck et al., 2004). I studien sågs mätning av depression med hjälp av BDI, en märkbart positiv skillnad på medelvärdet före och efter AAA medan medelvärdet före och efter mätning av ångest med BAI inte var märkbart förändrad. Kawamura et al. (2007) såg tidigt i sin 12 månaders studie en ökning av koncentrationsförmåga, rumsuppfattning och abstrakt tänkande. Positivt ökat känslomässigt uttryck bland de äldre med skratt och leenden, även ett ökat emotionellt ansvar gentemot varandra då de delade med sig av vårdhunden efter att de fått sin del. Sågs ett lugnare och fredligare beteende, deltagande och vakenhet i aktiviteter sågs förbättra sömncykeln. Även Phelps et al. (2008) studie visade positivt resultat hos äldre boende på ett sjukhem som fick besök dagligen av vårdhund under sex veckor, de såg fram emot besöket och de resulterade i att de kände sig glada av besöket och såg fram emot nästa besök av vårdhunden.

Vårdhunds intervention visade även positiva resultat vid en onkologiavdelning där Orlandi et al. (2007) gjorde en studie med två grupper med åttionio deltagare i vardera grupp, de fick fylla i ett frågeformulär innan och efter kemoterapi. Ena gruppen fick besök av vårdhund, den andra fick vara kontrollgrupp utan vårdhundsbesök. Studien uppvisade resultat av signifikant minskning av depression i gruppen med vårdhund, de somatiska symtomen var oförändrade i den gruppen, samtidigt som de försämrades i kontrollgruppen, vilket kan ha sin grund i att gruppen med vårdhund blev distraherade och avledda från smärta och andra somatiska symtom relaterade till terapin och sjukdomen, detta i sin tur är positivt då det ökar behandlingens effekt. Denna studie visade även en signifikant ångest minskning i gruppen med besök av vårdhunden gentemot de andra två grupperna. Dessa mätvärden

kunde ses redan under interventionen med vårdhunden, ännu tydligare efter avslutad intervention.

Diskussion

Metoddiskussion

I sammanställning av tillgänglig forskning valde författaren att göra en litteraturöversikt som metod för att besvara studiens syfte och få ett brett perspektiv av den aktuella forskningen i området. För att granska kunskapsläget och vetenskapliga studier i ämnet ses en litteraturstudie som en bra metod enligt Forsberg och Wengström (2015).

Sökningar gjordes i databaserna; CINAHL, PsycINFO och PubMed. Detta då dessa databaser är relevanta inom vårdvetenskaplig forskning (Forsberg & Wengström, 2015). Användandet av tre databaser ökar även trovärdigheten för studien då det ger en ökad bredd och djup till resultatet (Kristensson, 2014). Gällande tidsaspekten valdes en tolvårsperiod, 2005-2017.

Friberg (2012) förklarar att forskning är en färskvara och artiklarna inte bör vara mer än tio år gamla. I efterhand kan författaren konstatera att tidsperioden kunde utökats ytterligare. Fler artiklar som överensstämde med syftet kunde då ha hittats, utökningen hade lika så kunnat medföra att materialet, på grund av ålder, ansetts vara irrelevant. Författaren valde som ett första steg i urvalsprocessen att läsa artiklarnas titlar för att utesluta irrelevanta artiklar. På detta sätt kunde ett flertal artiklar uteslutas då titeln inte motsvarade litteraturstudiens syfte. En svaghet med detta förfarande skulle kunna vara att relevanta artiklar uteslöts av misstag eftersom rubrikerna i vissa fall kan vara missvisande. Den etiska granskningen av artiklarna sågs som ett krav för att de skulle inkluderas i de utvalda studierna (Forsberg & Wengström, 2015).

Gällande kvalitetsgranskningen ser författaren en svaghet i att enbart ha granskat artiklarna utifrån en bedömningsmall. Om fler bedömningsmallar hade använts kunde eventuella svagheter relaterat till artiklarnas kvalitet ha upptäckts. Författaren förde dock ett resonemang kring den valda bedömningsmallen och kom fram till att den gav svar på de kriterier som författaren ansåg var nödvändiga för att utföra kvalitetsgranskningar. Dock kan författarens begränsade kunskap inom området ses som en svaghet då eventuella brister i artiklarna kan ha förbisetts.

Resultatet kan ha påverkats av att det utgår från vuxna män och kvinnor som tycker om hundar, och är gjord i länder där hundens har lika status till skillnad från de länder där de äts som föda eller ratas. Här fanns dock ingen geografisk avgränsning i sökningarna, vilket med hög sannolik hade lett till att resultatet kunnat bli för tunt, vilket enligt Polit och Beck (2017, s. 250) hade kunnat påverka trovärdigheten i studien. Därmed ser författaren det som en styrka att de valda artiklarna har en bred geografisk spridning. Då det finns begränsad forskning på området ökar den geografiska bredden möjlighet till en mer onyanserad slutsats.

I Socialstyrelsens rapport "Vårdhund för äldre i särskilt boende – en systematisk översikt om effekter och vetenskapligt stöd", konstateras att det vetenskapliga underlaget om effekter av användningen av vårdhund är otillräckligt för att nå statistisk styrka, men resultaten indikerar att det kan finnas positiva effekter (Socialstyrelsen, 2014). I föreliggande resultat ses att de flesta deltagarna har en sedan tidigare relation till hundar med goda erfarenheter, vilket ger en svaghet i studierna där av kan inte studierna ses representativa för hela populationen av människor och hundar, men naturligtvis ger det en bra indikation. Det är här även svårt att dra för stora slutsatser eftersom det är svårt att avgöra om testdeltagaren mår bättre av själva umgänget med hunden eller för att tillfälle ges för en omtyckt aktivitet. Samtidigt kommer stor del av forskningen appliceras på den hundälskande populationen.

Det har även gjorts mätningar av andra fysiologiska parametrar som blodtryck och kortisolfrisättning, här har inte resultaten varit lika synbara, fann även färre antal studier i dessa ämnen. Då några resultat visade på minskning av kortisol hos både människa och hund vid interaktion, vilket menar på den lugnande effekten, vidare visade andra på en ökning. Detta menas då inte i negativ bemärkelse, istället på att deltagaren var fysiskt aktiv eller uppspelt vid interaktionen med hunden. Denna koppling mellan sänkt blodtryck och interaktion med hund sågs i föregående resultat, denna effekt kanske då även hade påvisats om testdeltagare enbart suttit ned och slappnat av. Det som konstaterats är att vid kontakt mellan människa och hund sker ofta en höjd oxytocinivå och därmed en hämmande effekt på kortisolfrisättning och sänkt blodtryck (Odendaal & Meintjes, 2003).

I sjuksköterskans självständiga yrkesansvar ses möjligheterna för initiativ till implementering av vårdhundar, det är då av stor betydelse att veta hur man ser på

välkommandet av vårdhundar bland personal och patienter, vilket visades i resultatet, där det visade stor acceptans av vårdhundar på avdelningar. Den positiva inställningen ses även i en studie av Beth (1995), som gjordes på en akutavdelning med deltagande av 105 ur personalen och 125 patienter, det framgick via enkätundersökningen att 95 % av personalen och 93 % av patienterna var positivt inställda till vårdhundens insats vid besök på avdelningen. Några få angav i enkäten att de kände rädsla för hunden och några att de distraherades i arbetet vid hundens närvaro. Bibbos (2013) såg i sin studie att det fanns en oro hos patienter och sjuksköterskor att vårdhunden skulle bära på smittsamma sjukdomar som kunde överföras. Man såg även ovilja hos en sjuksköterska i studien som inte ville att patienternas egna hundar skulle komma till avdelningen med tanke på smittorisen, däremot hade sjuksköterskan inget emot att en vårdhund som var ren och tränad för sitt arbete kom på besök tillsammans med hundföraren.

Resultatdiskussion

Då vårdhunden visat sig stå för ökad livskvalitet hos många människor bör information och tillgängligheten av vårdhundar ses över, dess användningsområden och de effekter de uppvisat. Här kan sjuksköterskan med sin kompetens utgå ifrån den unika vårdtagarens behov och därmed erbjuda alternativet vårdhund om det ses aktuellt, och då förskriva vårdhund på recept. Litteraturoversikten beskriver hur sjuksköterskan kan använda vårdhunden i omvårdnaden för ökad livskvalitet i vårdmiljö och hälsofrämjande syfte. Resultatartiklarna svarade på syftet och åskådliggjorde ämnet ur olika synvinklar.

Huvudfynden i resultatet indelades i två huvudområden; *Fysiologiska* och *Psykologiska och Sociala effekter*. Huvudfynden i resultatet synliggjorde vårdhundens betydelse i omvårdnaden för främjande av sociala, fysiska och psykiska hälsoaspekter tillika ökad livskvalitet hos vårdtagare. Bredden av vårdhundens betydelse ses även då de även visade sig utgöra en positiv inverkan på smärta vilket framkom i resultatet där man undersökte upplevelsen av smärta i samband med vårdhundens närvaro i väntrum på en smärtklinik vilket visade sig ha en god effekt med minskad upplevelse av smärta. I och med detta resultat av studien ser författaren hur sjuksköterska kan erbjuda närvaro av vårdhund i olika skeden, både i förebyggande och vid pågående symtom, vilket skulle kunna vara till god hjälp för både sköterskan och patienten redan i väntrummet. Bibbos (2013) såg dock i sin studie att

vårdhundens medföra extra stress för sjuksköterskan som ansåg den fördröjde vårdpersonalens arbete med vårdtagarna.

Forskning visar på de positiva hälsoeffekter hundarna förmedlar till människor. Umgänge med hundar kan understödja till mindre rädsla, ångest, stress och främja sociala kontakter. Man har även sett förbättring av den fysiska hälsan vid hjärt-kärlsjukdomar. Forskare har uppfattningen om att OT "må-bra-hormonet" är den underliggande anledningen till de gynnsamma hälsoeffekterna vid integrering med hundar på olika vis. Positiva effekter av OT utsöndring har sett redan vid ett kort möte med en okänd hund och vid upprepade längre möten har effekten av OT nivån stigit signifikant och varit mer ihållande efter mötet (Beetz et al., 2012). Vidare ses i de studierna som sammanställts en genomgående effekt av ett positivt välmående. Sammantaget ses minskad nedstämdhet, ensamhetskänsla, minskad oro liksom ångest. Det som kan påpekas är att förbättringarna har setts inom varierande kategorier av vård, vilket visar att vårdhundens effekt inte avgränsas till en särskild målgrupp av patienter eller specifik vårdform. Då begreppet för mående är brett är det även svårt att generaliseras. Som exempel ses i resultatet, hur ensamhetskänslan uppmättes hos de boende på ett vårdhem, vilket visade sig minskas i koppling till AAA. Resultatet i den studien kan härleda till att uppfylla behov hos flertalet patientgrupper som känner saknad av fysisk närhet samt social och psykisk ensamhet.

I resultatet beskrivs hur träningen ihop med vårdhund uppfattades; Glädjefull, värdefull, viktig, givande och kärleksfull, denna träning sågs som i andra tidigare studier påvisade effekten av ökad glädje och livskvalitet i samarbete med vårdhund. Vilket även kan leda till ökad aktivitet i träningen då hunden är i fokus och på så vis avleder en del av känslan av trötthet vid ansträngning. Velde et al. (2005) kunde i sin studie se att en anledning till ökad aktivitet kan vara att hunden gör att träningsuppgiften känns meningsfull och kan motivera till att delta i aktiviteten. Hundar kan användas för att förbättra balans, styrka och rörlighet. Rörlighet i armar och händer kan förbättras genom dagliga göromål med hundar såsom borstning, klippning och att klappa hundar.

Aktiviteter med vårdhund innebär även fysisk kontakt vilket visar sig i ökad livskvaliteten hos patienterna, vilket kan härledas till resultaten i studier där hundarnas positiva effekter på människors välmående och hälsa kan relateras till de höjda OT-nivåerna, vilket även ses

hos hundarna i en positiv interaktion med människor, här sågs även sänkt hjärtfrekvens hos hundarna. Detta kan vara en bidragande orsak till att den förhöjda OT - nivån hos människor, då hunden med sin ökade nivå "smittar" av sig på människorna och ger en "ping pong" effekt sinsemellan dem i relationen. Velde, Cipriani och Fischer (2005) såg även i sin studie hur humöret förändrades hos deltagarna, kontakten med hundar minskade utåtagerande beteenden och aggressivitet, vilket skapar en lugnare och behagligare miljö. I händelsen av att vårdhunden visar sig avge en positiv effekt på en känsla kan det då utläsas som att den har samma inverkan vid situationer av olika slag och individer så vidare känslan som granskas är lika och individen i fråga tycker om hundar. Detta kan ses i föreliggande resultat, där det visade sig att inte bara patientgruppen uppfattade förbättrat välbefinnande, yttrade sig även i att familj och personal kände ökad glädje och minskad stress. Då begreppet välmående är stort och brett är det svårt att dra allmänna slutsatser men heller inte fel att vidtala att vårdhund i samhörighet med ett förbättrat välmående har visat sig ge positiv inverkan vid flertalet situationer.

I Johnson et al., (2008) studie vid två cancerkliniker sågs vårdhunden vara benägen att framkalla känslor som lugn, tröst och glädje hos patienterna, de beskriver att dessa centrala känslor kommer fram då de distraheras från att tänka på den vårdssituation de befinner sig i vilken innefattar mycket stress. Dessa cancersjuka patienter beskriver även att vårdhunden via dess distraktion underlättade den krävande behandling de genomgick och de jobbiga känslor som ofta framträdde.

Sjuksköterskorna i studierna kunde se positiva effekter hos patienterna i form av glädje, lugn, väckta minnen, samtal och kommunikation. Sjuksköterskornas upplevelser av hundrelaterade värdeffekter sågs gynna en god miljö för både patienter och personal, där det råder lugn, glädje och närvaro, en stärkning av salutogenes och KASAM (Antonovsky, 2005). Författaren till litteraturstudien ser vikten i att sjuksköterskan har detta i åtanke vid omvårdnad och behandling av vårdtagare där vårdhunden kan uppfylla positiva effekter och ta till vara nya Det är sjuksköterskans skyldighet att bevara kunskap och upprätthålla ett fortlöpande livslångt lärande för att behålla sin yrkeskompetens (ICN:s etiska kod för sjuksköterskor, 2012)

Studier i resultatet visar att vårdhunden sågs minska ångest, vilket även ses studier gjorda av Wells (2007). Däremot påvisades inte någon signifikant minskning av ångest hos kontrollgruppen i Lang et al. (2010) studie. Något som talar för att det inte enbart beror på vårdhundens insats, är studien i resultatet som uppvisade att ångesten upphörde hos likväl kontrollgruppen som experimentgruppen, vilket man härledde till den ökade kontakten och närvaron av personalen då de behövdes för arbetet i utförandet av studierna vid undersökningar, samt utdelning av formulären.

I Dimitrijevic (2009) översiktsartikel står att läsa om hur forskning och litteratur visar på hur integration med sällskapsdjur såsom hundar sänker hjärtfrekvens och blodtrycket. Detta påvisades även i resultatet, där sågs att då deltagarna i deras studie klappade hundar sjönk blodtrycket. Här ses även studier i resultatet där det kom fram att det inte påvisades skillnader i hjärtfrekvens och blodtryck hos dem som fick besök av vårdhund och dem i kontrollgrupperna, visade sig att deltagare i studien intog mediciner relaterat till hjärtsvikten vilket även kan ha påverkat blodtrycket, då alla deltagare redan hade lågt blodtryck innan studien påbörjades och att hjärtfrekvens och blodtryck kan ha sjunkit på grund av vårdpersonalens ökade närvaro vid interventionerna med vårdhund. För att använda mätresultaten i studier är det som Thulin (2004) beskriver, av vikt att känna till felkällor vid blodtrycksmätningen, att ha i åtanke att blodtrycket kan förändras under dygnet, tillika höjas om personen är stressad, nervös eller upplever smärta, och att blodtrycksmätningen utförs på rätt sätt. Blodtrycket mäts då personen har vilat några minuter och därmed avslappnad. Det ska tas hänsyn till emotionella faktorer, som exempel »vita rocken-effekten«, vilket kan påverka blodtrycket rejält, där av stiger blodtrycket hos många vid sjukvårdsbesök.

I föreliggande resultatet ses att OT betyder mycket för anknytningen mellan människa och hund. Studier i resultatet visar hur interaktion mellan människa och hund sker fysiskt, verbalt och visuellt har en signifikant stimulerande påverkan av OT- frisättningen både hos människa och hund vilket även Odendaal och Meintjes (2003) studie styrker. Beror den ökade frisättningen av OT på känslor mellan ägare och hund eller beror det på den fysiska kontakten. Författaren tolkar detta som att den ökade OT frisättningen beror på relationen med interaktion och känslor, alternativt att förhöjd OT leder till en bättre relation med ökad vilja att integrera. Ser det som en cirkel där alla faktorer utgör sin roll.

Slutsats

Litteraturstudiens syfte var att synliggöra hur sjuksköterskan kan använda sig av vårdhunden och att framställa och tydliggöra dess inverkan på människor. Analyserna av artiklarna i resultatet påvisar den positiva effekten vårdhunden har i många olika avseenden hos människor, vilket till stor del sågs bero på den ökade oxytocinfrisättning som hundar framkallar hos människor och sågs vara till stor hjälp vid bland annat reducering av ångest, depression, smärta och många andra symtom. Resultaten i de olika studierna varierade vad det gällde graden av vårdhundens inverkan på de olika symtomen, resultaten visade dock liktydighet vad det gällde vårdhundens positiva inverkan på patienternas mående vad det gäller fysiskt, psykiskt, socialt och motivationshöjande effekt i största allmänhet. Alla mätvärden i undersökningsresultaten visade dock inte på signifikant skillnad mellan undersökningsgrupp och kontrollgrupp, men patienter hade en positiv upplevelse av studierna och sågs vara accepterad i hög grad av patienter och vårdteam med sin värdefulla betydelse i vården runt om i världen.

Referenser

* = Artiklar inkluderade i resultatet

Antonovsky, A. (1996). *The salutogenic model as a theory to guide health promotion*. Health Promotion International 11(1), 11-18. Hämtad 2017-09-27 från

<https://academic-oup-com.proxybib.miun.se/heapro/article/11/1/11/article>

Antonovsky, A. (2005) *Hälsans mysterium*. (2.utg.) Stockholm, Natur & Kultur

Banks, M.R., Willoughby, L.M., & Banks, W.A. (2008). Animal-assisted therapy and loneliness in nursing homes: use of robotic versus living dogs. *Journal of the American Medical Directors Association*, 9(3), 173-177. doi: 10.1016/j.jamda.2007.11.007.

Beck, A.T., Baruch, E., Balter, J.M., Steer, R.A., Warman, D.M. (2004). A new instrument for measuring insight: The Beck Cognitive Insight Scale. *Schizophrenia Research*, 68(2), 319-329. doi: 10.1016/S0920-9964(03)00189-0

Beck-Friis, B., Strang, P., Beck-Friis, A. (2007). Hundens roll i vården. I P. Strang & B. Beck-Friis (Red.). *Hundens betydelse i vården: erfarenheter och praktiska råd* (s.11-18). Stockholm: Gothia Förlag.

Beetz, A., Uvnäs-Moberg, K., Henri, J., & Kotrschal, K. (2012). Psychosocial and psychophysiological effects of human-animal interactions: The possible role of oxytocin. *Front Psychol*, (3), 1-15. doi: 10.3389/fpsyg.2012.00234.

Beth, E. B. (1995). The Positive Influence of Animals: Animal-Assisted Therapy in Acute Care. *Clinical Nurse Specialist*, 9(4), 199-200.

Bibbo, J. (2013). Staff members' perceptions of an animal-assisted activity. *Oncology Nursing Forum*, 40(4), 320-326. doi: 10.1188/13.ONF.E320-E326

*Coakley, A. B., & Mahoney, E.K. (2009). Creating a therapeutic and healing environment with a pet therapy program. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 15(3), 141-146. doi: 10.1016/j.ctcp.2009.05.004

*Cole, K. M., Gawlinski, A., Steers, N., & Kotlerman, J. (2007). Animal-assisted therapy in patients hospitalized with heart failure. *American Journal of Critical Care*, 16(6), 575-85.

Coleman, G. J. (2006). Development of the Monash Dog Owner Relationship Scale (MDORS). *Anthrozoos A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals*, 19(3), 243-256. doi:10.2752/089279306785415592

Dahlberg, K., & Segesten, K. (2010). *Hälsa och vårdande i teori och praxis*. Stockholm: Natur och Kultur

Darwin, C. R. (1872). *The expression of the emotions in man and animals*. London: John Murray. 1st edition. Hämtad 2017-09-20 från <http://darwin-online.org.uk/content/frameset?pageseq=1&itemID=F1142&viewtype=text>

Dimitrijević, I. (2009). Animal-assisted therapy -a new trend in the treatment of children and adults. *Psychiatria Danubina*, 21(2), 236-41.

*Dwyer, F., Bennett, P.C., & Coleman, G. J. (2006). Development of the Monash Dog Owner Relationship Scale (MDORS). *Anthrozoos*, 19(3), 243–256.

Edberg, A-K., & Wijk, H. (Red). (2009). *Omvårdnadens grunder. Hälsa och ohälsa*. Lund: Studentlitteratur AB.

Eriksson, K. (1993). *Hälsans Idé*. Stockholm: Liber.

Forsberg, C., & Wengström, Y. (2013). *Att göra systematiska litteraturstudier: värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. (3. utg.). Stockholm: Natur & Kultur.

Friberg, F. (2012a). Att göra en litteraturoversikt. I F. Friberg (Red.). *Dags för uppsats: Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (s. 133-143). Lund: Studentlitteratur.

Friberg, F. (2012b). Tankeprocessen under examensarbetet. I F. Friberg (Red.). *Dags för uppsats: Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (s. 37-46). Lund: Studentlitteratur.

Gustafsson, B., & Willman, A. (1999). Allmän och specifik omvårdnad behöver klargöras. *Theoria*, årgång 8, nr.2.

*Handlin, L., Hydbring-Sandberg, E., Nilsson, A., Ejdebäck, M., Jansson, A., & Uvnäs-Moberg, K. (2011). Short-Term Interaction between Dogs and Their Owners: Effects on Oxytocin, Cortisol, Insulin and Heart Rate – An Exploratory Study. *Anthrozoös*, 24(3), 301-315. doi.org/10.2752/175303711X13045914865385

*Handlin, L., Nilsson, A., Ejdebäck, M., Hydbring-Sandberg, E., & Uvnäs-Moberg, K. (2012). Associations between the Psychological Characteristics of the Human–Dog Relationship and Oxytocin and Cortisol Levels. *Anthrozoös*, 25(2), 215-228. doi: 10.2752/175303712X13316289505468

*Harper, C., Dong, M., Thornhill, Y., Wright, T., Ready, S., Brick, J., & Dyer, G. (2015). Can Therapy Dogs Improve Pain and Satisfaction After Total Joint Arthroplasty? A Randomized Controlled Trial. *Clinical Orthopaedics and Related Research*, 473(1), 372-379. doi: 10.1007/s11999-014-3931-0

*Hoffmann, A.O.M., Lee, A.H., Wertenaue, F., Ricken, R., Jansen, J.J., Gallinat, J., & Lang, U.E. (2009). Dog-assisted intervention significantly reduces anxiety in hospitalized patients with major depression. *European Journal of Integrative Medicine*, 1(3), 145–148. doi: 10.1016/j.eujim.2009.08.002

Höök, I. (2010a). *Hund på recept: Den professionella vårdhunden*. Stockholm: Gothia förlag AB

Höök, I. (2010b). *Hund för hälsa: vårdhundens ABC*. Vänge: Utomhuset Hälsohuset förlag.

ICN:S etiska kod för sjuksköterskor [Elektronisk resurs] (2014) . Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. https://www.swenurse.se/globalassets/01-svensk-sjukskoterskeforening/publikationer-svensk-sjukskoterskeforening/etik-publikationer/sjukskoterskornas_etiska_kod_2017.pdf

Johnson, R., Meadows, R., Haubner, J., & Sevedge, K. (2008). Animal-assisted activity among patients with cancer: Effects on mood, fatigue, self-perceived health, and sense of coherence. *Oncology Nursing Forum*, 35(2), 225-32. doi: 10.1188/08.ONF.225-232

- *Kaminski, J., & Nitzschner, M. (2013). Do dogs get the point? A review of dog-human communication ability. *Learning and Motivation*, 44(4), 294-302. doi.org/10.1016/j.lmot.2013.05.001
- Karlsson, E. K. (2012). Informationssökning. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: från idé till examination inom omvårdnad* (s. 95-113). Lund: Studentlitteratur
- *Kawamura, N., Niiyama, M., & Niiyama, H. (2007). Long-term evaluation of animal-assisted therapy for institutionalized elderly people: A preliminary result. *Psychogeriatrics*, 7(1), 8-13. doi:10.1111/j.1479-8301.2006.00156.x
- *Kawamura, N., Niiyama, M., & Niiyama, H. (2009). Animal-assisted activity: Experiences of institutionalized Japanese older adults. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 47(1), 41-7. doi.org/10.1111/j.1479-8301.2006.00156.x
- Kristensson, J. (2014). *Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Lang, U. E., Jansen, J. B., Wertenaue, F., Gallinat, J., & Rapp, M. A. (2010). Reduced anxiety during dog assisted interviews in acute schizophrenic patients. *European Journal of Integrative Medicine*, 2(3), 123-127. doi:10.1016/j.eujim.2010.07.002
- Langius-Eklöf, A., & Sundberg, K. (2014). Känsla av sammanhang. I A-K. Edberg. & H. Wijk (Red.). *Omvårdnadens grunder: Hälsa och ohälsa* (s. 53-72). Lund: Studentlitteratur.
- *Le Roux, M. C., & Kemp, R. (2009). Effect of a companion dog on depression and anxiety levels of elderly residents in a long-term care facility. *Psychogeriatrics*, 9(1), 23-26. doi: 10.1111/j.1479-8301.2009.00268.x
- Lerner, H., & Silfverberg, G. (2014). *Hästen, hunden och den mänskliga hälsan – vård, behandling och terapi*. (s.36). Stockholm: Ersta Sköndals högskola
- Levinson, B.M. (1984). Human/companion animal therapy. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 14(2), 131-144. doi:10.1007/BF00946311
- Lundström, A., & Blusi, M. (2012). *Vårdhund - i rehabilitering inom äldreomsorgen*.
- Marcus, D.A., Bernstein, C.D., Constantin, J.M., Kunkel, F.A., Breuer, P., & Hanlon, R.B. (2012). Animal-assisted therapy at an outpatient pain management clinic. *Pain Medicine*, 13(1), 45-57. doi:10.1111/j.1526-4637.2011.01294.x
- *Mitsui, S., Yamamoto, M., Nagasawa, M., Mogi, K., Kikusui, T., Ohtani, N., & Ohta, M. (2011). Urinary oxytocin as a non invasive biomarker of positive emotion in dogs. *Hormones and Behavior*, 60(3), 239-243. doi:10.1016/j.yhbeh.2011.05.012
- *Nagasawa, M., Kikusui, T., Onaka, T., & Ohta, M. (2009). Dog's gaze at its owner increases owner's urinary oxytocin during social interaction. *Hormones and Behavior*, 55(3), 434-441. doi:10.1016/j.yhbeh.2008.12.002
- Nightingale, F. (1860) *Notes of nursing: What it is and what it's not*. (E-bok). Hämtad 2017-09-16 från:

https://books.google.co.uk/books?id=fAAIAAAAIAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge#v=onepage&q&f=false

Odenaal, J.S.J., & Meintjes, R.A. (2003). Neurophysiological Correlates of Affiliative Behaviour between Humans and Dogs. *The Veterinary Journal*, 165(3), 296–301. doi:10.1016/S1090-0233(02)00237-X

Olsen, C., Pedersen, I., Bergland, A., Enders-Slegers, M.-J., Patil, G., & Ihlebæk, C. (2016). Effect of animal-assisted interventions on depression, agitation and quality of life in nursing home residents suffering from cognitive impairment or dementia: A cluster randomized controlled trial. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 31(12), 1312-1321. doi:10.1002/gps.4436

*Orlandi, M., Trangeled, K., Mambrini, A., Tagliani, M., Ferrarini, A., Zanetti, L., Tartarini, R., Pacetti, P., & Cantore, M. (2007). Pet therapy effects on oncological day hospital patients undergoing chemotherapy treatment. *Anticancer Research* 27(6), 4301-4304.

Palley, L., O'Rourke, P., & Niemi, S. (2010). Mainstreaming Animal-Assisted Therapy. *ILAR Journal/ National Research Council, Institute of Laboratory Animal Resources*, 51(3), 199-207. doi: 10.1093/ilar.51.3.199

Perkins, J., Bartlett, H., Travers, C., & Rand, J. (2008). Dog-assisted therapy for older people with dementia: A review. *Australasian Journal on Ageing*, 27(4), 177-182. doi: 10.1111/j.1741-6612.2008.00317.x

*Phelps, K., Miltenberger, R., Jens, T., & Wadeson, H. (2008). An investigation of the effects of dog visits on depression, mood, and social interaction in elderly individuals living in a nursing home. *Behavioral Interventions*, 23(3), 181-200. doi: 10.1002/bin.263

Polit, D.F. & Beck, C.T. (2016[2017]). *Nursing research: Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice*. (10th. ed.) Philadelphia: Wolters Kluwer

Shacham, S. (1983). A shortened version of the Profile of Mood States. *Journal of Personality Assessment*, 47(3), 305-306. doi.org/10.1207/s15327752jpa4703_14

SFS 1988:534. *Djurskyddslag*. Stockholm: Näringsdepartementet RS L.

Hämtad 2017-05-11, från

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/djurskyddslag-1988534_sfs-1988-534

SFS 2003:460. *Om etikprovning av forskning som avser människor*. Stockholm:

Utbildningsdepartementet. Hämtad 2017-05-12, från

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460

Socialstyrelsen. (2014). *Hundar i vård och omsorg - vägledning till gällande regelverk*

Hämtad 2017-05-11, från

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19493/2014-8-7.pdf>

Svensk sjuksköterskeförening. (2009). *Sjuksköterskans Profession*. Hämtad 2017- 09- 19, från https://www.swenurse.se/globalassets/01-svensk-sjukskoterskeforening/publikationer-svensk-sjukskoterskeforening/ssf-om-publikationer/om.sjukskoterskans.profession_webb.pdf

Thielke, L. E., & Udell, M. A. (2017). The role of oxytocin in relationships between dogs and humans and potential applications for the treatment of separation anxiety in dogs *Biological Reviews*, 92(1), 378–388. doi: 10.1111/brv.12235

Thulin, T. (2004). Viktigt känna till felkällorna vid blodtrycksmätning. *Läkartidningen*. 101, (14), Hämtad 2017-12-01, från http://ww2.lakartidningen.se/old/content_0414/pdf/1284_1289.pdf

Uvnäs - Moberg, K. (2009). *Närhetens hormon, oxytocinets roll i relationer* (s. 141). Stockholm: Natur & kultur.

Velde, B., Cipriani, J., & Fisher, G. (2005). Resident and therapist views of animal-assisted therapy: Implications for occupational therapy practice. *Australian Occupational Therapy Journal*, 52(1), 43-50.

Vårdhandboken (2018). Smärtskattningsinstrument - Smärtskattning av akut och postoperativ smärta. Hämtad 2018- 03-16, från <http://www.vardhandboken.se/Texter/Smartskattning-av-akut-och-postoperativ-smarta/Smartskattningsinstrument/>

Wells, D. (2007). Domestic dogs and human health: An overview. *British Journal of Health Psychology*, 12(1), 145-156. doi: 10.1348/135910706X103284

Östlundh, L. (2012). Informationssökning. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats: Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (57-79). (2., [rev.] uppl.). Lund: Studentlitteratur AB

Bilaga 1. Översikt av litteratursökningar och urval.

Datum, Databas	Sökord	Avgränsningar	Antal träffar	Urval	Författare. årtal
170510 PsykINFO	Effects AND Dog visit AND depression AND nursing home	Publication dates: 2005-2017 Language: English	5	*4 **3 ***2 ****1	Phelps, K., Miltenberger, R., Jens, T., & Wadeson, H. 2008.
170512 Cinahl	Animal - assisted AND therapy AND hospitalized	Publication dates: 2005-2017 Language: English	8	*5 **3 ***2 ****1	Cole, K. M., Gawlinski, A., Steers, N., & Kotlerman, J., 2007.
170915 PsycINFO	animal- assisted AND therapy AND pain	Publication dates: 2005-2017 Language: English	20	*16 **4 ***3 ****1	Marcus, Bernstein, Constantin, Kunkel. Breuer & Hanlon, 2012
170920 PubMed	Hormons AND Behaviors AND Pet	Publication dates: 2005-2017 Language: English	58	*8 **4 ***3 ****1	Nagasawa Mitsui En Ohtani, Ohta, Sakuma, Onaka, Mogi & Kikusui 2015.
170920 PsykInfo	Animal assist* AND Anxiety AND Depression AND elderly	Publication dates: 2005-2017 Language: English	6	*3 **2 ***1 ****1	Le Roux & Kemp 2009.
171001 PubMed	Animal assist* AND Quality of Life	Publication dates: 2005-2017 Language: English	19	*14 **2 ***2 ****1	Orlandi,, Trangeled, Mambrini, Tagliani, Ferrarini, Zanetti, Tartarini, Pacetti, & Cantore 2007.
171006 PubMed	Pet therapy AND Healing AND Stress	Publication dates: 2005-2017 Language: English	2	*2 **1 ***1 ****1	Coakley & Mahoney 2009.
171017	cortisol AND oxytocin AND dog AND dog owner	Publication dates: 2005-2017	4	*3 **3	Handlin, L., Hydbring- Sandberg, E., Nilsson, A., Ejdeback, M., Jansson, A., &

PsykInfo	Language: English		***3 ****3	Uvnäs-Moberg, K. (2011) Handlin, L., Nilsson, A., Ejdebäck, M., Hydbring-Sandberg, E., & Uvnäs-Moberg, K. 2012. Mitsui, Yamamoto, Nagasawa, Mogi, Kikusui, Ohtani & Ohta 2011.
171025	Dog assisted therapy AND dementia	27	*8 **5 ***4 ****2	Kawamura, N., Niiyama, M. & Niiyama, H. 2007. Kawamura, N., Niiyama, M. & Niiyama, H 2009 Nedanstående artiklar funna utifrån manuella sökningar i referenslistor;
171022				Hoffmann, A.O.M., Lee, A.H., Wertenaue, F., Ricken, R., Jansen, J.J., Gallinat, J. & Lang, U.E. 2009.
171023				Kaminski, J. & Nitzschner, M. 2013.
171027				Dwyer, F., Bennett, P. C. & Coleman, G. J. 2006.
171120				Harper, C., Dong, M., Thornhill, Y., Wright, T., Ready, S., Brick, J., & Dyer, G. 2015.

Förklaring till symboler i tabell: *Artikel vald efter läst titel **Artikel vald efter läst abstrakt

Artikel vald efter läst i sin helhet *Artikel vald efter kvalitetsgranskning

Bilaga 2. Översikt av inkluderade artiklar

Författare Årtal Land	Studiens syfte	Typ av studie	Deltagare och (bortfall)	Metod Data- insamling Analys	Huvud- resultat	Artikels kvalitet
Coakley, A. & Mahoney, E.K. 2009. USA	Att undersöka om AAT för patienter inlagda på sjukhus förbättrar deras vitalitet, minskar smärta och förbättrar humör.	Mixed- model metod med en kvasi- experim- ental design	59 (2)	Enkätunde rsökning och intervjuer.	AAT upplevdes minska ångest, lugnande och tröstande.	Medel
Cole, K. M., Gawlinski, A., Steers, N. & Kotlerman, J. 2007. USA	Att undersöka om AAT påverkan av lungartärtrycket, neurohormonnivåerna samt ångest, hos inlagda patienter med avancerad hjärtsvikt.	Kvalitativ	76.	Enkätunde rsökning.	I AAT - gruppen visades signifikant minskat systoliskt lungartärtryck, noradrenalin- och adrenalinivåer samt minskad ångest jämfört med de andra två grupperna i studien.	Hög
*Dwyer, F., Bennett, P. C. and Coleman, G. J. 2006. Australien	Att ta fram en skattnings skala för mätningar av relationen mellan människa och hund i forskningsssammanhang.	Kvalitativ	1125	Frågeform ulär	Monash Dog Owner Relationship Scale, ses användbar vid mätning av ägarnas aktivering ihop med hunden samt uppfattningen av den känslomässiga betydelsen i förhållande till de upplevda kostnaderna som hundägare.	Medel
*Handlin, L., Hydbring- Sandberg, E., Nilsson, A., Ejdeback, M., Jansson, A. & UvnäsMober g., K. 2011. Sverige	Studiens syfte var att mäta förändringar i koncentration av oxytocin, kortisol, insulin samt hjärtfrekvens hos ägare och deras hundar vid en kortvarig interaktion	Kvasi- experim- entell	10	Mätningar	Resultaten en signifikant ökning av OT- och kortisolhalten hos hunden. OT ökade signifikant hos ägarna. Hjärtfrekvens, kortisol och insulin nivåer sjönk endast hos ägarna.	Medel
*Handlin, L., Nilsson, A., Ejdeback, M., Hydbring- Sandberg, E.	Syftet studien var att undersöka samband i studier med Monash Dog Owner Scale och mätning av	Mixad metod	10	Mätningar	Resultatet visade upplevd emotionell känsla mellan människa och hund med högre poäng i MDORS skalan och visade högre OT nivå i blodet vid	Medel

& Uvnäs-Moberg, K.	oxytocin nivåerna vid ägarnas interaktion med sina hundar				beröring och samvaro med hundar.	
2012						
Sverige						
Hoffmann, A.O.M., Lee, A.H., Wertenaue, F., Ricken, R., Jansen, J.J., Gallinat, J., & Lang, U.E.	Att kontrollera effekten av hundens närvaro för minskning av ångest vid akut depression.	Kvantitativ	12	Enkätundersökning.	Signifikant reducering av ångest. Ingen signifikant minskning av ångest i kontrollgruppen	Medel
2009.						
Tyskland						
Harper, C., Dong, M., Thornhill, Y., Wright, T., Ready, S., Brick, J., & Dyer, G.	Utvärdera betydelsen av terapi med vårdhundar vid den postoperativa återhämtningen av vårdtagare efter höft- samt knäplastik.	Randomiserad kontrollerad studie	72	Intervjuer	Användningen av terapi hundar har en positiv effekt på patienternas smärtnivå och tillfredsställelse med sjukhusvistelsen efter total ledersättning. Patienterna som fick besök av vårdhund hade lägre poäng på VAS skalan efter varje besök.	Medel
2015						
USA						
Kawamura, N., Niiyama, M., & Niiyama, H.	Att utvärdera beteendemässiga och psykiska effekter av intervention med vårdhund.	Kvantitativ	10	Mätningar	Ökad emotionell stabilitet och förbättrade mentala funktioner. Förbättring av rumsorientering.	Medel
Japan						
2007						
*Kawamura, N., Niiyama, M. & Niiyama, H.	Att undersöka effekten av två års intervention med vårdhund vid ett äldreboende, vad behandlingen betydde för dem och hur de uppfattade den.	Kvalitativ	8	Semi-strukturerade intervjuer	Ökad interaktion hos de boende i och med hundarna samt kommunikation med volontärerna. Betydelsen med avbrott i de dagliga rutinerna.	Hög
Japan						
2009						
Le Roux, M.C. & Kemp, R.	Att undersöka vårdhundens effekt gentemot depression och oro.	Kvalitativ	16	Mätningar	Visade positiva differenser i depressionsmätningarna.	Medel
Sydafrika						
2009						
Marcus, D.A., Bernstein,	Att studera effekten av	Kvasiexperiment	230	Enkätundersökning	Visade en signifikant minskning av ångest bland	Medel

C.D., Constantin, J.M., Kunkel, F.A., Breuer, P., Hanlon, R.B.	intervention med vårdhund hos både patienter och personal på en smärtklinik.	mentell		ing.	deltagarna vid intervention med hunden i jämförelse med kontrollgruppen som inte träffade hunden..	
USA 2012.						
Nagasawa, M., Kikusui, T., Onaka, T., & Ohta, M.	Studiens syfte var att undersöka om hunden via sin blick på sin ägare kunde öka OT- koncentrationen hos ägaren. Och på så vis visa social anknytning till sina ägare	Kvallitativ	55	Klusterana lys Frågeform ulärMätning ngar	Studien visade att hundens blick, kan trigga igång ökning av OT- koncentrationen hos sina ägare som en yttring av anknytningen till sin ägare, visar på goda effekter av människors psykiska och fysiska hälsa.	Hög
Japan 2009.						
Mitsui, S., Yamamoto, M., Nagasawa, M., Mogi, K., Kikusui, T., Ohtani, N., & Ohta, M.	Syftet var att undersöka om de fysiologiska mätningarna av OT- koncentrationen kan svara för hundarnas positiva känslor.	Kvantitativ	6	Mätningar	Resultatet indikerar på att mätning av OT i urinen hos hund kan ses som objektiv biomarkör för mätning deras positiva känslor.	Hög
Japan 2011.						
Orlandi, M., Trangeled, K., Mambrini, A., Tagliani, M., Ferrarini, A., Zanetti, L., Tartarini, R., Pacetti, P. & Cantore, M.	Att identifiera inverkan av AAA för cancerpatienter under cellgiftsbehandling på onkologisk dagvårdsavdelning.	Kvantitativ	178	Enkät- under- sökning	Signifikant reduktion av ångest i både kontrollgrupp och experimentgruppen	Medel
2007. Italien.						
Phelps, K., Miltenberger, R., Jens, T., & Wadeson, H.	Att utvärdera effekterna på social interaktion, humör och depression vid hundbesök på sjukhem	Kvantitativ	5	Fråge- formulär	Resultaten underbyggde inte några större effekter på depression, humör eller social interaktion. Sågs däremot värde i hundbesöket med avbrott i vardagen och trevlig aktivitet för de boende.	Medel
2008 USA						